

Mein liebe vrsell ich hab ein schreiben dat den 6 augustij wort
empfangen und dar auß vor standen das ir in beide seut der
iungen verstaft wort auß sein wetter mir ein herliche preis
ist zu vor nemen der allmechtige gott wort ir in der bei zu
lang iaren querdieglich er haben mir und sollen zu trost ich
hab auch von dem dochter vossellung auß auß einem schreiben
for standen das ir in der künig im sausen in das rector
in diser thesiana bitumen und das ir in haben die gatt vom all
mit manuellill mit ein baum wort ins or gelassen so ist das ein
quatsch ding aber beser weiß man ir in wöllen es wenig labung
lig machen lassen und mit ein feder ins or droffen lassen so dann
es reecht zum gertel no stillt das oren schaltt yson er gart
ist und mit stet brauch brunt es vor kert worden oder er wenig
en und so wort das sausen vor gen aber nicht desto weniger
baum wort in or tragen das dem wind gen ein dan aber war
in brot oder das ins or durch ein trichter lassen bit ich unter
tenigst ir in wöllen sich nicht über reden lassen den geruch es mit
sich der schaltt mer zu hiden und nicht ubel orger werden ich
auch auch er in beiden vor die große für sorg die sie um mich
tragen gatt vor gatt es ir in tausent stellig wie es aber mit mi
ner gesuntzeit stet wort der dochter auß fürlich schreiben er
last mir sein considium für welltuch ich noch den gantz tagen
gebrauchen soll so stillt auch meine droffen sich sich strecken
wort mit ich gern folgen vordt auch auch das ir mit beiden
mit mir hat das i parnonpa branca ist es ist mir wort ein
groß bruch den sie ist gar duffig vor nicht gefallen das sie
para schaltt hat aber auß der continia sit ein quartana war
den ich virecht sie wort vor mit zu schaffen haben ich bit um
vor heigung ich dan nicht mer schreiben brunt is in beide der
gent und besillich mich ir in beide zum unferntigsten dat
brotrige den agust
omo 1624

a Se me Amas Sullia.

mi non.

non se il con
quasi il fine
tanta tempo

[1 strona listu]

Mein liebe Ursull¹ ich hab eur schreiben dat. den 6 Augusty [1624] woll empfangen und dar aus vorstanden daß ir m beide²samt der iungen hershafft³ woll auff sein ...^amir im hertzliche freid ist zu vornemen der allmechtige gott wollt ir m der bei zulang iaren gnedieglich erhalten mir und fillen zu trost ichhab auch fon dem dochter posellius⁴ alls aufs euren schreibenfor standen daß ir m der künig ein^bsausen^{c5}in dass rechtiorin diser tertziana⁶ bekummen und das ir m haben die gall vom allmit mandell öll mit im baum woll ins or gelasen so ist das imgutes ding aber beser wers von ir m wollten es wenig lablech-tig^d machen lasen und mit ein feder inß or droffen^e lasen so kam es recht zum heutell mo^f fillecht das oren smalltz^g schon ir hartist und mit steten brauchkonnt alß vor tzert werden orer ir weich-en^h so wirt das sausenⁱ vor gen aber nicht desto weniger baum woll in or tragen das kein wind hin ins^j kan aber war^k [-]m brort oder dass inß or durch ein trichter lasen bit ich unter[-]tenigst ir m wollen sich nicht über reden^l lasen den gewiß eß wirtsich der fluß^t wer zu itzigen und nicht übell erger werden ichdurch^m auch ir m beiden vor die grostⁿ für sorg die sie um michtragen gott ver geltt eß ir m tausent felltig wie es aller^o mit mei[-]ner gesuntheit stet wirt der dochter auß fürlich schreiben er[-] laßt mir sein consilium hir wellcheß ich noch den huch^p tagengebrauchen soll so fill allß meine krefftten sich sich [sic!] streckenwoll will ich gern follgen danck^r euch auch daß ir mit leidenmit mir hab daß i^{sa}parznowska krancz^{a7} ist eß mir

¹ Ur. ok. 1570 w Monachium Bawarka, córka Anny. Zaufana ochmistrzyni dworu królowej Anny i potem Cecylii Renaty Habsburg, zm. 15 IV 1635 w Warszawie.

² Para królewska: Zygmunt III Waza, syn Jana III króla Szwecji i Katarzyny Jagiellonki, ur. 20 VI 1566 na zamku Gripsholm. 19 VIII 1587 obrany królem Polski, koronowany 27 XII 1587, zmarł 30 VI 1632 r. w Warszawie. Król Szwecji po śmierci ojca 17 XI 1592, koronowany 19 II 1594 w Uppsali, pozbawiony tronu szwedzkiego 24 VII lipca 1599, co uważał na akt bezprawny i nadal tytułował się królem szwedzkim do końca życia, ale uważał za króla szwedzkiego. Konstancja Habsburg, córka arcyksięcia Karola Styryjskiego i Marii, ur. w Grazu 24 XII 1588, poślubiła Zygmunta 11 XII 1605 r. w Krakowie, jako królowa Polski zmarła 10 VII 1631.

³ Królewicze: Władysław (9 VI 1595 – 20 V 1648), późniejszy król Polski; Jan Kazimierz (22 III 1609 – 16 XII 1672), późniejszy król Polski; Jan Albert /Olbracht, Wojciech/ (25 V 1612 – 29 XII 1634), Karol Ferdynand (13 X 1613 – 9 V 1655), Aleksander Karol (14 XI 1614 – 19 XI 1634), Anna Katarzyna Konstancja, ur. 7 VIII 1619 – 18 X 1651, późniejsza księżna Neuburska, poślubiła Filipa Wilhelma Wittelsbacha, Stefania Ochmann – Staniszevska, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2007, s. 165–167 oraz *Polski Słownik Biograficzny*.

⁴ Joachimus Posselius: nadworny lekarz i historiograf królewski. Pochodził z Meklemburgii, a do Rzeczypospolitej przybył w 1596 r. Wstąpił na służbę do rodziny Kostków, a po 1609 r. został powołany na stanowisko lekarza nadwornego Zygmunta III z pensją 500 zł polskich. W 1605 r. uzyskał doktorat z filozofii i medycyny. W 1624 r. otrzymał 1000 zł za napisanie dzieła pt. „Historia Rerum Polonicarum et pruthenicarum ab. a 1389 ad. 1623”. Zmarł w Gdańsku w 1624 lub w 1625 r. G. Marik, *Possel (Poselius) Joachim*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 27, Wrocław- -Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983, s. 696; S. Kościński, *Słownik lekarzów polskich ...*, Warszawa 1888, s. 397; A. Saar-Kozłowska, *Śmierć i problemy pochówku Anny Wazówny w Brodnicy*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 298, „Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 27 (1996), s. 51-52.

⁵ Zapewne rodzaj półpłynnego lekarstwa.

⁶ Choroba objawiająca się nawrotami gorączki co trzy dni.

⁷ Prawdopodobnie Agnieszka Parzniewska (3 IX 1579 – 27 XI 1641): zaufana dwórka Anny Wazy, córka Zygmunta i Doroty z Dzierżbowski. G. Ojcewicz, *Pamflet na szwedzką królowę jako źródło wiedzy o „szpetnej czarownicy”, czyli o Annie Wazównie*, „Acta Neophilologica” 15 (2013), z. 1, s. 300. W liście jest jednak *parznowska krancz*, może chodzić też o córkę Krzysztofa Parzniewskiego, administratora starostwa brodnickiego.

woll imgroß kreutz⁸ den sie ist gar hefftig dar nider geffallen daß sie starck^b sant–sirt^b hat aber auß der continua sie ein quartana⁹ wor[–]den ich vürcht sie wirt vor mit zu schaffen haben ich bit um vor tzeigug^t ich kan nicht mer schreiben kuist ir m beide die^uhent und beffilicht mich ir m beide zum untertenigsten dat brodnicza den 10 agust anno 1624¹⁰

Przypisy tekstowe:

^a Słowo nieodczytane, może być *inelleß*. ^b Lekcja niepewna, może być też *im*. ^c Lekcja niepewna, może być *fausen*, a nawet *hausen*. ^d Możliwa też lekcja *tablechtig*. ^e Zapewne winno być *tropfen*. ^f Lekcja wątpliwa, widoczne trzy niskie laski, nad którymi znajduje się znaczek jak przy literze *u*, oraz *o*. ^g Chodzi chyba o *Schmalz*, tj. smalec. ^h Lekcja niepewna; po słowie tym wpisano *und*, któreprzekreślono. ⁱ Możliwa też lekcja *fausen*. ^j Możliwa też lekcja *im*. ^k Możliwa też lekcja *uar[–m]*. ^l Poprawiano litery *de*. ¹ Wyraz poplamiony kleksami. ^m Lekcja niepewna, słowo poplamione kleksami. ⁿ Lekcja niepewna, kleks, może być *grose*. ^o Możliwa też lekcja *alber*. ^p Lekcja niepewna, możliwe *Hupt*, *hurh*. ^r Lekcja niepewna, słowo poprawiano, zawiera kleksy. ^s Lekcja niepewna. ^t Tu *tzeigung*. ^u Kleks na ostatniej literze. ^{a-a} Możliwa lekcja *garznowska kranz*, dwie ostatni elitery poprawiano; może chodzi o młodą Parzniewską, córkę Krzysztofa Parzniewskiego, administratora starostwa brodnickiego. ^{b-b} Lekcja niepewna, zamiast *s – f?*.

Tłumaczenie

Moja kochana Urszulo, otrzymałam pomyślnie Twój list z dnia 6 Augusta [1624], z którego zrozumiałem, że Oboje Królestwo¹¹ wespół z młodym państwem¹² mają się dobrze, co wywołało u mnie w serdeczną radość. Oby Bóg Wszechmogący zechciał Oboje Ich Królewskie Mości na długie lata łaskawie zachować dla mnie.

Wiele pocieszenia mam również od doktora Posseliusa¹³.

⁸ Chodzi chyba o miejscowość na terenie Prus, której nazwa została przekreślona; nie można wykluczyć, że chodzi o Święty Krzyż (klasztor w Górach Świętokrzyskich).

⁹ Choroba z powtarzającymi się co cztery dni nawrotami choroby, zwłaszcza gorączką.

¹⁰ Brak podpisu; na odwrotnej stronie dwie notki, różnymi rękami: „,a Se[rnissi]ma Anna Suecia. min. mom”.

¹¹ Para królewska: Zygmunt III Waza, syn Jana III króla Szwecji i Katarzyny Jagiellonki, ur. 20 VI 1566 na zamku Gripsholm. 19 VIII 1587 obrany królem Polski, koronowany 27 XII 1587, zmarł 30 VI 1632 r. w Warszawie. Król Szwecji po śmierci ojca 17 XI 1592, koronowany 19 II 1594 w Uppsali, pozbawiony tronu szwedzkiego 24 VII lipca 1599, co uważał na akt bezprawny i tytułował się królem szwedzkim do końca życia, kiedy tron przekazał Władysławowi. Konstancja Habsburg, córka arcyksięcia Karola Styryjskiego i Marii, ur. w Grazu 24 XII 1588, poślubiła Zygmunta 11 XII 1605 r. w Krakowie, jako królowa Polski zmarła 10 VII 1631.

¹² Królewicze: Władysław (9 VI 1595 – 20 V 1648), późniejszy król Polski; Jan Kazimierz (22 III 1609 – 16 XII 1672), późniejszy król Polski; Jan Albert /Olbracht, Wojciech/ (25 V 1612 – 29 XII 1634), Karol Ferdynand (13 X 1613 – 9 V 1655), Aleksander Karol (14 XI 1614 – 19 XI 1634), Anna Katarzyna Konstancja, ur. 7 VIII 1619 – 18 X 1651, późniejsza księżna Neuburska, poślubiła Filipa Wilhelma Wittelsbacha, Stefania Ochmann – Staniszevska, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2007, s. 165-167 oraz *Polski Słownik Biograficzny*.

¹³ Joachimus Posselius: nadworny lekarz i historiograf królewski. Pochodził z Meklemburgii, a do Rzeczypospolitej przybył w 1596 r. Wstąpił na służbę do rodziny Kostków, a po 1609 r. został powołany na stanowisko lekarza nadwornego Zygmunta III z pensją 500 zł polskich. W 1605 r. uzyskał doktorat z filozofii i medycyny. W 1624 r. otrzymał 1000 zł za napisanie dzieła pt. „Historia Rerum Polonicarum et pruthenicarum ab. a 1389 ad. 1623”. Zmarł w Gdańsku w 1624 lub w 1625 r. G. Marik, *Possel (Poselius) Joachim*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 27, Wrocław- -Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983, s. 696; S. Kościński, *Słownik lekarzów polskich ...*, Warszawa 1888, s. 397; A. Saar-Kozłowska, *Śmierć i problemy pochówku Anny Wazówny w Brodnicy*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 298, „Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 27 (1996), s. 51-52.

Z Twego listu wyrozumiałam, że Jego Królewska Mość otrzymał [jako lekarstwo] zawiesinę [sos]¹⁴ odpowiednią do tej tercjan¹⁵, nadto, że mu żółć z węgorza^a z olejem z migdałów na bawełnie włożono do ucha. To dobra rzecz [terapia], jeszcze lepiej byłoby dla Jego Królewskiej Mości, kazać zrobić nieco płynnego [lekarstwa]^b i z użyciem pióra zakropić do ucha, to byłoby właściwe ...^c, natomiast smalec do ucha [byłby] za twardy. Do stałego używania, jako delikatna dla uszu i miękka najlepsza byłby zawiesina [sos]; tym niemniej można do uszu dawać bawełnę, by nie dostał się do nich wiatr. Proszę natomiast Jego Królewską Mość, by nie dał się przekonać [przegadać], by łać do ucha gorący ...¹, ani nie pozwolił na lejek w uchu. Z pewnością wyciek [z ucha] będzie teraz samoistny i nie będzie gorzej.

Dziękuję Obojgu Ich Królewskim Mościom za wielką troskę o mnie; Bóg zapłać tysiąckroć Ich Królewskim Mościom, za stałą troskę o moje zdrowie.

Doktor wyczerpująco na piśmie wyjawiał mi swe *consilium*^c, co powinnam jeszcze w tych dniach stosować, o ile chcę wzmocnić się, swe siły. Bardzo Ci dziękuję za współczucie.

Muszę dodać, że Parzniewska¹⁶ jest w Wielkim Krzyżu¹⁷, ponieważ gwałtownie upadła i dostała mocnego ...¹⁸ i następnie kwarcjany¹⁹. Obawiam się, że muszę sobie z tym poradzić.

Proszę o wybaczenie, ale nie mogę więcej pisać. Ucałuj [ode mnie] dłonie Obojga Królestwa, których uniżenie polecam [Panu Bogu].

Brodnica, 10 augusta roku 1624.

Na odwrociu: dwie notki, różnymi rękami: „a Se[rnissi]ma Anna Suecia. min. mom”.

opracował i tłumaczył: Janusz Dąbrowski

¹⁴ Zapewne rodzaj półpłynnego lekarstwa.

¹⁵ Trzeciodzienna febra, zwana również febrą tercjaną - choroba objawiająca się nawrotami gorączki co trzy dni. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, cz. III: R-T, Warszawa 1812, s. 619; W. Bryła, *Staropolskie sposoby leczenia w „Krzywym Zwierciadle” widziane (na podstawie Ogrodu fraszek Wacława Potockiego)*, „Studia Językoznawcze” 9 (2010), s. 45; K. Zawilska, *O "boleniu żołądka, kwartanie" i innych "srogich" chorobach w listach Jadwigi Rafałowiczówny do Elżbiety Sieniawskiej*, „Prace Językoznawcze” 10 (2008), s. 238.

¹⁶ Prawdopodobnie Agnieszka Parzniewska (3 IX 1579 – 27 XI 1641): zaufana dwórka Anny Wazy, córka Zygmunta i Doroty z Dzierżbowskich. G. Ojcewicz, *Pamflet na szwedzką królową jako źródło wiedzy o „szpetnej czarownicy”, czyli o Annie Wazównie*, „Acta Neophilologica” 15 (2013), z. 1, s. 300. W liście jest jednak *parznowska kranecz*, może chodzić też o córkę Krzysztofa Parzniewskiego, administratora starostwa brodnickiego.

¹⁷ Chodzi chyba o miejscowość na terenie Prus, której nazwa została przekreślona; może chodzi o Święty Krzyż w Polsce?.

¹⁸ Lekcja niepewna: *sant-sirt*, *fant-firt*, albo *fant-sirt*?

¹⁹ Choroba z powtarzającymi się co cztery dni nawrotami choroby, zwłaszcza gorączką.